

Iz velikih dni boja za naše življenje

Njegova zadnja pot v domače hribe

Na letošnje Martinovo nedeljo smo se spominjali zadnje Francetove poti v Polhograjske Dolomite. Pred dvema leti je tukaj ugasnilo njegovo življenje.

Zivljenje Franceta Fojkarja, po domače Kopačeva Franceta, se je začelo pred šestdesetimi leti v hribih nad Poljansko dolino v Hrastnici pri Ožboltu. Že v zgodnji mladosti je vzljudil te hribe, kamot se je rad vračal do svoje smrti.

V zgodnji mladosti je okusil vse težave bajtarskega otroka. Gorjola Mici, kakor so po domače rekli njegovi mami je lepo skrbela zanj, kakor to dela vsaka dobra mati. Z materjo sta živela v hišici v teh slikovitih hribih, kamor tako radi zahajajo turisti, gobarji, nabiranci zelišč in vsi drugi, ki ljubijo naravo. Tukaj se človek nauži svežega zraka, lahko si nabere zdravilnih zelišč in gozdnih sadežev, obenem pa je takšen sprehod po gozdovih in med travniki prava rekreacija za vsakogar, posebno še za tiste, ki so pri svojem delu vezani na zaprte prostore in sedenje.

Ko je France malo odrasel, si je moral sam služiti vsakdanji kruh, da je tako vsaj malo razbremenil mamo. S skupnimi močmi sta se lažje prebijala skozi življenje. To pa ni trajalo dolgo. Na zahodu so se že zbirali temni in grozeči oblaki, ki so kmalu dosegli in prekrili našo domovino.

France se je ob delu izobraževal. Po okupaciji pa je kmalu ugotovil, kje je njegovo mesto. Napad nacistične Nemčije in fašistične Italije ter njunih zaveznikov na Slovenijo in Jugoslavijo, je dočkal pripravljen. Saj se je že prej družil z naprednimi ljudmi iz Poljanske doline. Tako se je že med prvimi priključil narodno osvobodilnemu gibanju.

Če bi hotel opisati njegovo delo in življenje med NOB, bi bilo tega več, kakor za debel roman. Bil je dober in hraber borec, nepopustljiv in tovariški do soborcev. Tako je hitro napredoval in je postal starešina v svoji enoti in nato komandant I. gorenjske linije relednih TV postaj. Težko in odgovorno je bilo njegovo delo med NOV, saj je neposredno odgovarjal za redno delovanje kurirskih postaj na svoji liniji. Veza se ni smela pretgati in pošta je morala biti točno dostavljena. Da so kurirji med NOV bili predvsem mladi, hrabri in naši stvari predani borci, o tem je bilo že veliko napisanega. Za kurirje so bili vedno izbrani najboljši borci. Za njih ni smelo biti ovir ne pozimi, ne poleti, ne v dežju, snegu in vročini. Često so bili po več dni lačni in svoja bivališča so stalno menjali. Po kurirskih linijah pa se ni prenašala samo pošta, časopisi, letaki, papir in še razno drgo blago in material. Po tej liniji so hodili tudi naši najvišji predstavniki in funkcionarji, ko so potovali s položaja na položaj. Za te ljudi so kurirji osebno odgovarjali, da jih žive in varno pripeljejo na določeno mesto. Kurirji pa so bili tudi propagandisti, obveščevalci, borci in še kaj.

Navedel bom le en primer izmed mnogih, ki jih je doživel France na svojih potih med NOB. Neke noči je prišel v bližino rojstnega doma, kjer je živela njegova mama. Rad jo je imel in zato se ni mogel ubraniti želji, da jo obišče. Ni pa vedel za izdajalca, ki si je z izdajanjem umazal svoje roke, saj je za svoje umazano početje od nemških vrlovolov prejel krvave judežve groše. Na Francetovo glavo so

Nemci razpisali več tisoč mark nagrade za tistega, ki bi pomagal Francetu ujeti. V času, ko sta z materjo kramljala v hiši in mu je mati pripravila prigrizek in sveže perilo, so hišo neopazno obkolili Nemci. Bili pa so previdni, saj so vedeli, da je France hraber in neustrašen borec. Potrkali so na vrata, ki so bila dobro zapahnjena. Tako niso mogli takoj v hišo. Mati je šla do vrat in se oglasila. Vrata pa ni takoj odprala, ne glede na nemško vpitje in udarjanje po njih. S tem je pridobila za Franceta dragocene trenutke, ki jih je izkoristil tako, da je na drugi strani hiše potihem odprl okno in skočil skozenj. Med tekom je opazil kopico sena in se zarič vanjo. Prežal je na vsak glas in korak Nemcev. Ker je mati zavlačevala, da bi odprla vrata, isti trenutek, ko je France skočil skozi okno, je zaropotalo orožje. Kroglo so padale po vratih in jih prebile. Obenem pa so prešetale tudi Francetovo mamo, ki je ob vratih umrla. France je vse to slišal in s težavo prenašal. Težko se je zadrževal, da ni planil nad Nemce. Toda kot prekaljen starešina iz mnogih bojev, se je dobro zavedal, da materi ne more pomagati, sam pa je bil tudi preslab proti številčno močnejšemu sovražniku.

Nemci so kot divje zveri planili v stanovanjske prostore. Toda Franceta niso našli. Takoj jim je bilo jasno, da si je skozi okno izbral pot v svobodo. Za nekaj časa so se Nemci oddaljili od hiše proti gozdu. Franceta so hoteli dobiti živega ali mrtvega. France je izbral ta trenutek ter se je previdno izvil iz kopice in odšel v drugo smer. Hiša je končala v ognju, v kateri je zgorelo tudi materino mrtvo telo.

Francetu pa življenje tudi po vojni ni prizanašalo. Uredil si je družino in dom. Kot sodnik za prekrške je služboval na bežigrski občini.

Zelo pa je ljubil naravo. Vsak prosti čas je izkoristil za pohode v hribe kot planinec ali tabornik. Toda nesreča nikoli ne počiva. Ko je počasi pozabljal na medvojnje grozote in napore, mu je življensko tovarišico pobrala kruta bolezen – rak. Ni vrgel puške v koruzo, ampak si je zaradi otrok uredil novo življenje.

Martinova nedelja pred dvema leti je bila lepa in sončna. Tovariša France in Lado sta po Žirovnikovem grabnu odšla na Katarino v Polhograjskih Dolomitih, na prijetno turistično točko od koder je lep razgled, tudi po Francetove rojstnem kraju. Uživala sta v lepem sončnem dnevu ne da bi vedela, kaj ju na koncu čaka.

Francetu je že dal časa nagajalo srce. Med potjo je dobil srčni napad. Ko si je malo opomogel, je hotel na vsak način doseči svoj cilj, vrh Katarine. Toda prvemu napadu je sledil drugi in potem še tretji, ko je Francetu srce končno za vselej odpovedalo. V tovariševem naročju, na pobočju hriba Osredku, od koder je lep razgled na Ljubljansko barje, Krim, Mokrc, Ljubljanski vrh in dalje proti Dolenjski, je umrl naš dober tovariš, rezervni kapetan JLA, predsednik skupnosti partizanskih kurirjev za Gorenjsko in član Odbora IV. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije Franc Fojkar – Janko Jelovski. Tako se je končala njegova zadnja pot v hribe.

STEVO V. JAVOR

Praznični obisk pri najstarejši krajanke

Kot že nekaj let doslej so aktivisti RK Vrhovci v prednovoletnih dneh obiskali starejše krajanke in tiste, ki jim zdravje ne služi najbolje, jih skromno obdarili in jim zaželeli vse najlepše v novem letu, predvsem pa zdravja. Obiskali so tudi KOVAČ MARIJO iz Kozarij – po domače Brvičarjevo mamo, ki je v decembru 1985 praznovala 92 letnico svojega življenja in si s tem pridobila častitljivi naslov »najstarejše krajanke« v krajevni skupnosti Vrhovci.

Ob srečanju z njo je bila vsaka misel na rahlo negotovost, kako bo sprejela ta obisk – odveč. Predstavila se je dobro razpoložena. Čeprav ima zadnje leto pri hoji palico v pomoč, so bili njeni koraki hitri in prožni. Takoj je postala prijetna sogovornica, vedrega spomina in živih misli in sproščeno opisala dogodke iz njenega življenja.

Rodila se je leta 1893 v Vodica in Notranjskem. Njena mladost je bila polna žalostnih in pretresljivih dogodkov. Mati ji je zgodaj umrla. Oče pa je bil bolj nemirne narave in je stremel za boljšim zaslužkom, zato so se preselili v Ljubljano. Tedaj se je še zelo mlada zaposlila v Tobačni tovarni v Ljubljani. Oče se je nato selil v Ameriko, vendar ona ni hotela z njim. »Kaj bom hodila v Ameriko, če imam tu delo in kruh«, je dejala očetu in ostala v Ljubljani.

Tudi njen bodoči mož – tedaj še fant je šel za tri leta v Ameriko. Po vrnitvi je bil samo en dan doma, ko se je začela prva svetovna vojna in so ga vpoklicali k vojakom. Po štirih letih se je vrnil domov kot vojni invalid. Poročila sta se leta 1923 in si ustvarila družino. Pustila je delo v tovarni in ostala doma. Mož je bil priden delavec, ljudje so ga imeli radi. Delal je pri elektriki. Treba je bilo

trdo delati, da so se preživeli. »Takrat je bila zemlja osnova za življenje, kruh in moč. Danes je drugače. Neveste se branijo takih fantov, ki imajo zemljo«, pravi. Še veliko drobnih utrinkov se ji utrne iz mladih let. Pripoveduje živo, kot bi se odvijal film. Zelo dobro se tudi spominja povodnj, ki je bila leta 1926. Voda je pridrla iz polhograjskih hribov in rušila vse pred seboj. Moža so komaj rešili smrti. Veliko strahu so takrat prestali. Po tistem je rodila mrtvo hčerko.

Na vprašanje, kako so preživeli drugo svetovno vojno, pravi: »Bilo je hučo, za jesti ni bilo, hučo je bilo.«

Dvaintrideset let je že vdova. Živi pri hčerki. V veliko veselje so ji trije vnuki in trije pravnuki. Zelo rada bere in to vse, kar ji pride pod roke. »Veliko je brala tudi ponoči«, jo dopolni hčerka. Tudi zaradi zdravja se ne pritožuje preveč. Če pa ji kdaj srce ponagaja, si z dr. Pavlinom napovevata »randi«. Zaupa mu in navadila se je nanj.

Na koncu je še povedala recept za dolgo življenje: »Močne – taprave kave in alkohola ne pijem, delala pa sem vedno rada.« Na prigovarjanje, če bi hotela še kaj povedati, je dejala: »Najbolje bi bilo, če ne bi bilo vse tako drago.« Pa še res je tako.

Ob slovesu so ji zaželeli še veliko zdravja in zadovoljstva v prihajajočem novem letu.

MARA VRHOVEC

Silvestrovanje v Domu starejših občanov Kolezija

Dan Novega leta 1986 je za nami. Slovo od starega in nastop novega leta so praznovali mladi in stari, zahtevni in skromni, nekateri bučno, nekateri umirjeno. Silvestrovali smo tudi v Domu starejših občanov Kolezija. Trenutek prehoda v novo leto vzbudi v človeku slovesne misli, prav posebno še pri starem človeku, ki živi odtrgan od svojih med samimi sovrstniki in mu misli romajo v dolgo vrsto preteklih časov, srečnih in nesrečnih: časov veselja in razočaranja. Zave se, da je preživel še eno leto, morda zadnje ali pa mu bo nastopajoče leto morebiti še naklonjeno. Spominja se svojih pokojnih – žene, moža, otrok. Spominja se živih, ki se zdajle veselijo pri svojih družinah in v prijateljskih družbah. Tudi oskrbovanci Doma so našli prijatelje in znanje in tovariše, ki jih družijo podobna doživetja in podobni spomini. Kdor še ne more iz postelje in iz sobe se v družbi enakih rad otrese otožnih misli, se sprosti, se razgovori s tovariši in se z upanjem in pogumom poda v skrivnostno novo leto. Teh dejstev se je zavedal domski odbor oskrbovancev in namesto silvestrovanja po sobah in čajnih kuhinjah letos priredil skupno praznovanje, ki je hkrati povečalo občutek povezanosti oskrbovancev v domsko skupnost, v novo veliko družino enakih. Odbor se je dolgo trudil, da je med oskrbovanci vzbudil zanimanje in pripravil program in vse potrebno za svečani večer.

Naj sedaj navedem tisti zunanji potek večera, ki je omogočil notranje zblizanje, razpoloženje in svečanost večera.

Začelo se je s slovesno večerjo ob pol šestih zvečer v glavni jedilnici pri mizah, okrašenih z ikebanami in svečami. Dežurno osebje je postreglo s predjedjo: šunko in sirom. Glavna jed večerje je bila puranova pečenka s prilogami: dušenim rižem, korenjem in brstičnim ohrovom. Za solato je bila cvetača in pesa, sladica sladka gibanica, za pijačo pa vino in slatina.

Samo praznovanje se je pričelo ob osmih z lahko glasbo v dnevnem prostoru. Člani domske skupnosti so se že prej zbrali ob pogrnjenih mizah. Nekateri so prišli z berglami ali invalidskimi vozički. Na mizah so bili pladnji s sladkim pecivom, vinom, stilom in radensko, na sredi so stale steklenice z vtaknjenimi svečami. Predsednik domskega odbora je imel pozdravni govor, domači ženski pevski zbor je zapel nekaj narodnih pesmi. Dežurne sestre so nosile na mizo obilno obložene pladnje z mrzlim pečanjem, šunko in prilogami. Ob zabavnem programu in družabnih igrah je večer hitro mineval. Nekateri so se zavrteli v plesu, med njimi enaindevetdesetletni Filip Kosec v živahnem valčku. Zabava je potekala dostojno brez vsakih motenj. Pred bližajočo se polnočjo smo prižgali sveče, ob rujni kaplji smo nazdravili novemu letu in si medsebojno zaželeli zdravje, sreče, zadovoljstva in miru. Ob vrhuncu slavlja smo v parku spustili v pozdrav novemu letu nekaj raket. Večina je odšla nato počivati, najzotrzejši pa so vzdržali do dveh zjutraj. »Nič posebnega«, bi rekel kdo, »kakor nešteto takih praznovanj«. Toda za oskrbovance doma v njihovem enoličnem življenju je bil ta večer nekaj posebnega, prijetnega, kakor spomin na lepe mlade dni.

Za uspešno prireditv je treba pohvaliti upravo in osebje Doma, vodjo kuhinje Toneta Kosa, delavno terapevko Nevo Jerič ter organizatorja praznovanja in povezovalca programa predsednika domskega odbora Petra Sokliča.

DOMSKI ODBOR

IZ KS MILAN ČESNIK

Prijetno družabno srečanje starejših prebivalcev

Velika dvorana občinske skupščine je bila dne 13. decembra v popoldanskih urah nabito polna: Starejši krajanji so se namreč odzvali vabilu odbora Rdečega križa in odbora Združenja borcev v krajevni skupnosti »Milan Česnik«, da skupaj praznujemo obletnico rojstva nove Jugoslavije. To je bila tudi osnovna misel predsednika KO ZZB NOV Miloša Rutarja, ki je navzočim v pozdravnem nagovoru zaželel hkrati obilo zdravja v novem letu 1986.

Ko se je pričel kulturni program, je bilo v skupščinski dvorani okrog 200 poslušalcev, ki so profesorje in gojence Glasbene šole Vič za njihovo izvedbo nagradili z bučnim aplavzom. Marsikatero oko se je orosilo ob prisrčnem nastopu skupine cicibanov iz vrta »Milan Česnik«. Za humoristični del pestrega enournega programa pa je poskrbel priznani dramski umetnik Janez Hočevar-Rifle. Mladi aktivisti Rdečega križa so se tudi tokrat izkazali s svojim poštvalnim pristopom do prireditve, saj so poleg drugih drobnih del vsakemu nastopajočemu podarili rdeč nagelj.

Po uspešnem kulturnem programu je bil krajanom nujen v spodnjih prostorih stavbe prigrizek, ki so ga pripravile sodelavke in sodelavci Rdečega križa. V prijetnem razpoloženju je tudi to družabno popoldne prehitro minilo. Prepričan sem, da bo le-to ostalo vsem v lepem spominu.

Vsekakor se je treba zahvaliti vsem, ki so pomagali pri organizaciji in izvedbi tega srečanja. Iskrena hvala pa gre tudi delovnim organizacijam, ki so s svojimi denarnimi prispevki to srečanje omogočile.

Marjan Berger

Knjižice so še na voljo

Koordinacijski odbor za zgodovinske pri P OK SZDL sporoča vsem občanom, da imamo še vedno na voljo nekaj knjižic krajevne kronike Golo – Zapotok »Ljudje izpod Mokra in Kuresčka 1941 – 1945« avtorja Ludvika Goloba, cena je 150 din. Prav tako imamo tudi nekaj brošur Turjak, ki je bila izdana ob 40 – letnici zloma bele in plave garde. Izdala jo je založba Komunist skupaj s Koordinacijskim odborom za zgodovinske pri P OK SZDL. Cena brošure je 100 din.

Knjižici lahko dobite na OK SZDL Ljubljana Vič – Rudnik, Trg MDB 14, oziroma vse informacije na tel. 221 – 188. KO za zgodovinske

OB JUBILEJU MIRE DOBOVŠEK

Nudila jim je luč življenja

Kaj za človeka pomenijo zdrave oči pravzaprav najbolje vedo tisti, ki jih je narava ali nesreča opeharila in jim vzela tako pomemben del človeka in njegovega življenja. In prav življenje tem ljudem, slepim in slabovidnim, skuša vrniti ali na kakšen drugačen način nadomestiti to, kar jim je vzelo. Del tega »življenja« je človek, nekdo (in veliko jih je) kot je drobna žena, oblečena v črno, ki so jo leta, delo in trpljenje že nekoliko potisnila k tlom, vendar pa ji vse to obenem ni moglo vzeti dobrote, srca in ljubezni do dela, predvsem dela za in s slepimi in slabovidnimi mladimi in odraslimi ljudmi. Skušam vam prikriti pred oči Miro Dobovškovo, ki je minuli mesec slavila svoj 80. rojstni dan, svoje življenje pa je posvetila slepim in slabovidnim.

Mira Dobovškova se je rodila v Ljubljani in po očetovi smrti med prvo svetovno vojno je materi ostalo pet nepreskrbljenih otrok, Mira je odšla v šole, postala učiteljica in se najprej zaposlila v dobrepoljski osnovni šoli, leta 1929 pa jo je pot zanesla v Zavod za slepo deco v Kočevju, ki je bil ta čas le trirazrednica. Mira Dobovškova dela s slepimi otroki ni vzela le kot službo, ampak so zanj to otroci pomenili precej več. Kmalu je bila tovarišica Mira imeynovna za ravnateljico Zavoda in je to z nekaj kratkimi presledki ostala vse do leta 1963, ko je odšla v zaslužni pokoj.

Da bi res lahko pomagala slepim, si je v Beogradu pridobila defektološko izobrazbo, svoje znanje pa je izpopolnjevala tudi na študijskih potovanjih in obiskih naprednih zavodov za slepe v Gradcu, na Dunaju, v Lienzu in Berlinu.

Težko je v nekaj vrstah naštetih vse, kar je Mira Dobovškova naredila za slepe in slabovidno mladino. Po drugi svetovni vojni se je Zavod preselil v Ljubljano, kjer je ob Langusovi ulici dobil nove prostore. Prva leta po osvoboditvi se je Mira Dobovškova povezala z ameriški rojaki in tako gojencem Zavoda priskrbela učila in ostale pripomočke.

Vsa leta svojega bogatega življenja se je trudila, da bi se usposabljanje slepe mladine razširilo in spremenilo, da bi otroci in odrasli slepi živeli prav tako čim bogatejše in ustvarjalno življenje in jih njihova slepota ne bi prisilila, da bi stali ob njegovem robu.

Mira Dobovškova je napisala vrsto strokovnih člankov, njen je dokumentarni film Kaj se je Zvonko naučil, v delo Zavoda je vnesla številne svetovne dosežke na področju tiflopedagogike, skrbela je za to, da so se gojenci zavoda udeleževali v številnih zunajšolskih dejavnostih... Pravzaprav nosi vse delo zavoda pečat njenega truda in vneme, želje, da bi slepim in slabovidnim dala kar največ.

Gojenci Zavoda so Miri Dobovškovi ob visokem jubileju pripravili prisrčen program in ji tako pokazali, kako so srečni, da je v njihovi sredi, pokazali pa so ji tudi, da njeno delo iz leta v leto rojeva sadove. Ob visokem življenjskem jubileju Miri Dobovškovi čestita tudi naše uredništvo, obenem pa ji tudi mi lahko rečemo hvala za vse, kar je v svojem dolgem življenju naredila za vse nas.